

Vabariigi Valitsuse määruse
„Varbola rannamoodustiste maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega moodustatakse Varbola rannamoodustiste maastikukaitseala ja kehtestatakse alale kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Rapla maakonnas Märjamaa vallas Põlli ja Risu-Suurküla külas.

Varbola rannamoodustiste maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) territoorium on olnud kaitse all alates 1973. aastast, kui Rapla Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee moodustas 25. septembri 1973. a otsusega nr 11 „Kohalike tähtsusega geoloogiliste objektide looduskaitse alla võtmise kohta” geoloogilise kaitsealuse objekti Varbola vanad rannamoodustised.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega moodustatakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasolevast uuendamata kaitsekorraga alast maastikukaitseala, mille moodustamise on tinginud vajadus tagada jätkuv pinnavormi ja üksikobjektide kaitse, Varbola linnamäe, maastikuvaadete ja poollooduslike koosluste säilimine ning elustiku mitmekesisuse, sh kaitsealuste liikide kaitse.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Hanna Kaarin Hermlin (tel 5538 717, e-post hanna.hermlin@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Eksperdi hinnangu on andnud metsade ja kaitsekorra osas Piret Kiristaja, Varbola rannamoodustiste geoloogia osas Tiit Hang ja Katrin Lasberg ning linnustiku osas Renno Nellis.

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta, säilitada, uurida ja tutvustada piirkonnale iseloomulikku ja ajalooliselt väljakujunenud maastikku, maastikuilmet, ajaloolis-kultuurilise ja teadusliku

väärtusega Varbola linnamäge ja vanu rannamoodustisi ning looduse mitmekesisust ja kaitsealuseid liike. Lisaks on kaitse-eesmärgiks kaitsta kaitsealuseid taime- ja samblikuliike püstkivirikku (*Saxifraga adscendens*), rohelist hiidkupart (*Buxbaumia viridis*) ja serva-kilpsamblikku (*Peltigera collina*) ning nende kasvukohti, kaitsealust linnuliiki laanepüüd (*Bonasa bonasia*) ja tema elupaiku, looduse üksikobjekte, milleks on Varbola linnuse tammed ja Varbola ohvrikivi, ning poollooduslikke kooslusi.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Varbola rannamoodustiste maastikukaitseala kaitse all hoidmise eelduseks on alal asuvate loodusväärtuste ohustatus, haruldus, teaduslik ja ajaloolis-kultuuriline väärtus.

Maastiku ja maastikuilme olulised komponendid on Varbola linnus, vanad rannamoodustised ja metsaga kaetud pinnavormid, metsa osakaal on kaitsealal väga suur (u 90%). Ala läbib Penijõe–Aegviidu–Kauksi matkatee, hiljuti taastati linnuse ala ning külastajatele loodi telkimisala. Seega on tegu piirkonnaga, mille vastu on avalik huvi ja kuhu suunatakse aktiivselt külastajaid. Seetõttu ei saa alahinnata maastiku ja maastikuilme olulisust. Maastikuilmet ohustavad enim suurte lankidena tehtud metsaraied, lagedate alade võsastumine ja ehitustegevus.

Varbola linnamägi (Varbola Jaanilinn) on silmapaistev maamärk, mis paikneb ala põhjapoolses osas. See on Eesti üks suuremaid linnamägesid. Linnusehoovi pindala on u 2 ha, koos valli ja välisjalamiga ulatub suurus aga ligilähedaselt 5 ha-ni. Linnusevalli kõrgus on selle siseküljel 2–7 m, valli kogupikkus u 580 m. Varbola linnamäel on eri aastakümnetel tehtud töödega läbi kaevatud u 1350 m² suurune ala. Enamik kogutud leiumaterjalist on dateeritud 12.–13. sajandisse, kuid on ka 10. ja 11. sajandi leide. Kesk- ja uusajal kasutati linnuse õueala matmiseks¹. Linnust võib ohustada peamiselt ehitustegevus. Ala on ühtlasi muinsuskaitse all².

Vanad rannamoodustised on hästi säilinud Läänemere Balti jääpaisjärve pinnavormid, millel on oluline tähtsus teaduse, geoloogia, loodushariduse ja -turismi seisukohalt. Varbola rannamoodustiste jalamid jäävad kõrgusvahemikku 62–65 m üle merepinna, mis selles piirkonnas vastab Läänemere Balti jääpaisjärve (14 000 – 11 700 aastat e.m.a) arenguetapile, kui Varbola kõrgend kerkis esialgu väikse saare või laiuna, mille pindala veetaseme alanedes järjest suurenes ja mille laele kujunesid lainetuse tagajärjel paralleelsetest vallidest koosnevad maasäared. Balti jääpaisjärve varasema perioodi astang asub linnuse lääne- ja põhjajalamil ning kulgeb sealt edasi lõuna poole. Kogu ala üldlangus on lõuna poole. Rannamoodustiste juures on väga tähtis ka nende jalami looduslik seisund ja säilivus, sest selle järgi saab otsustada rannamoodustiste kujunemisaegse veetaseme üle. Samuti märgitakse eksperdihinnangus, et pinnavormid on oluline loodusarhiiv geoloogilises minevikus toimunud protsesside, maastike arengu ja ka inimtegevuse taastamisel ja mõistmisel. Kuna kaitsealuste rannamoodustiste hulgas ei ole Varbola vanade rannamoodustiste analooge, siis on jätkuva kaitse vajadus põhjendatud.

---

¹ Gurly, V., 2021. „Aruanne arheoloogilistest uuringutest Varbola linnamäel (12117; Põlli küla, Märjamaa vald, Raplamaa) 2019. aastal”. https://register.muinas.ee/ftp/Arheoloogiliste%20uuringute%20aruanded/L-22939_Ajlg_2019_VedruG_linnus-12117_Raplamaa-Varbola.pdf, lk 4.

² Mälestise registri number kultuurimälestiste registris on 12117.

Püstkivirik (*Saxifraga adscendens*) määratakse kaitse-eesmärgiks, sest kõikide I kaitsekategooria liikide elupaigad on vajalik võtta kaitse alla. Liik on ühtlasi väljasuremisohus³. Tänapäeva leiud jäävad Harju- ja Raplamaale. Püstkivirikule sobib paeklibune pinnas, kus konkurente on vähe. Liigile vajalikud kaitsemeetmed on puude harvendamine, võsalõikus ning rohttaimede ja sambla osaline eemaldamine. Püstkiviriku kaitse korraldamise lähteprintsip on, et taime kasvukohti tuleb hooldada⁴. Sihtkaitsevöönd ei taga liigile paremat kaitset, seetõttu on liigi kasvukoht tsoneeritud piiranguvööndisse, kus uuendusraied on keelatud.

Roheline hiidkupaar (*Buxbaumia viridis*) on I kaitsekategooria ohualdis sammaltaim, mis on otseselt seotud vanade metsadega. Liik eelistab kasvada varjukates ja suhteliselt niisketes okaspuu domineerimisega metsades, kus on jämedat pehkinud puitu. Euroopas on roheline hiidkupaar haruldane ja väga sporaadiliselt levinud, näiteks Leedus ja Soomes on see väljasuremisohus ning Lätis väga haruldane. Lisaks kuulub roheline hiidkupaar loodusdirektiivi II lissasse. Rohelise hiidkupra kaitse korraldamise lähteprintsip on, et liigi kasvukohas tuleb tagada metsa looduslik areng. Seega on piirkonnas peamine ohutegur raietegevus, millega eemaldatakse sobiv substraat ning muudetakse valgus- ja niiskustingimusi.

Serva-kilpsamblik (*Peltigera collina*) on II kaitsekategooria ohustatud samblikuliik, mis kasvab sammaldunud kivil, kiviaedades ja sammaldunud lehtpuudel, avatud või veidi varjulistes kasvukohtades. Eestis kasvab serva-kilpsamblik vaid neljas kasvukohas. Liik määratakse kaitse-eesmärgiks ning tema abil kaitstakse ka teisi alal leiduvaid samblikke, mis vajavad sarnaseid keskkonnatingimusi. Liiki ohustab substraadi eemaldamine või kasvukohas valgustingimuste muutus. Oluline on hoida asustatud puude ümbrust avatuna ning vähendada teiste puude järelkasvu ja tihedust. Laiemal alal on siiski oluline säilitada ja soodustada laialehiste puude kasvu. Serva-kilpsambliku kasvukohti tuleb hooldada, mistõttu on liigi kasvukoht tsoneeritud piiranguvööndisse.

Laanepüü (*Bonasa bonasia*) on III kaitsekategooria ohustatud⁵ linnuliik, kes väldib elupaigana alla 30-aastaseid metsi. Üldiselt asustab laanepüü väga erinevaid metsatüüpe, eelistatud elupaik on tiheda kuuse-alusmetsaga niisked segametsad. Hinnanguliselt on laanepüü arvukus aastatel 2006–2017 kahanenud >50%⁶. Liiki ohustab raietegevus, mille tõttu suureneb noorte metsade osakaal, mida liik elupaigana väldib.

Varbola linnuse tammed⁷ on võetud kaitse alla üksikobjektina (üksikpuu), kuigi piirkonnas on tammi rohkem ja varem on kaitstud puudesalu⁸. Tammed asuvad Varbola linnuse juures Rapla–Varbola tee ääres. Tammed on esindusliku vanuse ja jämedusega ning pakuvad ohustatud liikidele kasvukohta. Tammesid võib ohustada raie ja ehitustegevus, samuti võsa kasv, mis küündib alumiste oksteni. Kaitsealal on vajalik tegevusi suunata selliselt, et puud ei saaks kahjustada.

³ Eesti looduse infosüsteem. Liikide ohustatuse hindamine 2017. aastal.

⁴ Püstkiviriku kaitse tegevuskava. Kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori asetäitja 28. juuni 2021. a käskkirjaga nr 1-2/21/3.

⁵ Eesti looduse infosüsteem. Liikide ohustatuse hindamine 2019. aastal.

⁶ Elts, J., Kuus, A., Leibak, E. (koostajad), 2018. „Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus”, Eesti Ornitoloogiaühing, Tartu, lk 78–79.

⁷ Eesti looduse infosüsteemis

https://eelis.ee/default.aspx?state=8;572247461;est;eelisand;;&comp=objresult=ala.tyyp.Y&obj_id=509.

⁸ Rapla rajooni RSN Täitevkomitee 24.11.1981. a otsus nr 268,

https://eelis.ee/default.aspx?state=5;1284447618;est;eelisand;;&comp=objresult=dok&obj_id=33.

Varbola ohvrikivi on nii kaitstav looduse üksikobjekt⁹ kui ka muinsuskaitsealune¹⁰ objekt. Kivi ümbermõõt on 15,4 m ja kõrgus 2,9 m, kivil on lohud (ohvrihohud). Ohuteguriks on raied lähipiirkonnas, mis muudavad ala maastikuilmet. Samuti on ohuteguriks ehitustegevus, mis kahjustab objekti või rikub selle ilmet ja ümbrust. Rändrahnude puhul on oluline arvestada, et üldjuhul ei kaitsta ainult rahnu geoloogilist väärtust, vaid ka rahnul olevaid kooslusi (samblad, samblikud, sõnajalad).

Poollooduslikud kooslused on liigirikkad rohumaad, mis on kujunenud pikaaegse mõõduka karjatamise ja niitmise tulemusena. Hoolduse lakkamisel niidud võsastuvad, neile omane liigikoosseis muutub ja liigirikkus väheneb. Poollooduslike koosluste rohttaimestik on mitmekesine, mis loob head tingimused ka teistele elustikurühmadele ehk suurendab üldist elustiku mitmekesisust. Lisaks hooldamise lõppemisel tekkinud võsastumisele ohustab poollooduslikke kooslusi nende kündmine, väetamine või liigikoosseisu muutmine, mille tagajärjel kooslus hävib. Kündmine hävitab kogu rohurinde. Väetamine ja heintaimede külvamine soodustab kiirema- ja suuremakasvuliste rohttaimede arengut. Väiksema ja aeglasema kasvuga taimed kaovad kooslusest, sest jäävad valgus- ja toitainetele konkureerides suurtele kiirekasvulistele taimedele alla. Seeläbi väheneb oluliselt koosluse liigirikkus ja tegemist ei ole enam poolloodusliku kooslusega. Oluliseks ohuteguriks on muutunud ka väärtuslike rohumaade metsastamine, millega valgusnõudlikumad liigid pikapeale kaovad. Eesti looduse infosüsteemi (edaspidi *EELIS*) andmetel on poollooduslike koosluste pindala kaitsealal 8,4 ha.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Varbola rannamoodustiste maastikukaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime-, looma-, seene-, ja samblikuliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle soodsa seisundi säilitamiseks pikaaegselt (säilitamiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutlusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Kaitse-eesmärgina ei ole nimetatud alal praegu teadaolevalt asuvaid kaitsealuseid II kaitsekategooria samblikuliike kääv-neersamblikku (*Nephroma resupinatum*), väikest

---

⁹ Eesti looduse infosüsteemis

https://eelis.ee/default.aspx?state=10;572247461;est;eelisand;;&comp=objresult=ala.tyyp.Y&obj_id=837.

¹⁰ Mälestise registri number kultuurimälestiste registris on 12118.

nõgisamblikku (*Parmeliella triptophylla*), rusket nuisamblikku (*Sclerophora coniophaea*); III kaitsekategooria samblikuliike harilikku kopsusamblikku (*Lobaria pulmonaria*), harilikku neersamblikku (*Nephroma parile*), lumi-nuisamblikku (*Sclerophora pallida*); II kaitsekategooria seeneliiki kroonliudikut (*Sarcosphaera coronaria*); II kaitsekategooria taimeliike pruuni raunjalg (*Asplenium trichomanes*), jumalakäpp (*Orchis mascula*); III kaitsekategooria taimeliike pruunikat pesajuurt (*Neottia nidus-avis*), kaunist kuldkinga (*Cypripedium calceolus*); II kaitsekategooria linnuliike valgeselg-kirjurähni (*Dendrocopos leucotos*), laanerähni (*Picoides tridactylus*) ja III kaitsekategooria linnuliike raudkulli (*Accipiter nisus*), hiireviud (*Buteo buteo*), öösorri (*Caprimulgus europaeus*), õõnetuvi (*Columba oenas*), rukkirääku (*Crex crex*), väike-kirjurähni (*Dryobates minor*), musträhni (*Dryocopus martius*), lõopistrikut (*Falco subbuteo*), väike-kärbsenäppi (*Ficedula parva*), värbkakku (*Glaucidium passerinum*), punaselg-õgijat (*Lanius collurio*), nõmmelõokest (*Lullula arborea*), hallpea-rähni (*Picus canus*), händkakku (*Strix uralensis*), tetre (*Tetrao tetrix*) ja hoburästast (*Turdus viscivorus*). Nende liikide puhul tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele tuginedes seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Varbola rannamoodustiste maastikukaitseala moodustatakse olemasoleva kaitsealuse objekti Varbola vanad rannamoodustised ehk Varbola pinnavormide kaitseala põhjal. Seega ei ole tegemist uue kaitsealaga, vaid vana kaitsekorraga alale optimaalse kaitsekorra ja looduses jälgitava piiri kehtestamisega. Ala edaspidine kaitsmine on otstarbekas, sest alal asuvad rannamoodustised on Eestis ainulaadsed ning neil on teaduslik ja üldhariduslik väärtus. Lisaks on ala väärtuslik elu- või kasvupaik mitmele kaitsealusele liigile. Alal leidub ka kaitsealuseid üksikobjekte ja ajaloolise väärtusega Varbola linnamägi. Alal olevatel kooslustel on elustiku mitmekesisust ja maastikuilmet toetav väärtus.

Vaid Põhja-Eestis leiduv haruldane püstkivirik (*Saxifraga adscendens*) kasvab piki kogu Varbola maalinnuse valli valgusrikkamatel ja paeklibustel kohtadel u 0,5 ha suurusel alal. Aastal 2004 leiti alalt 58 taime. Võrreldes 2008. aastaga (1242 taime) on Varbola kaitsealal liigi arvukus vähenenud (2020. aastal 14 taime). Üheaastaste rohttaimeliikide arvukus võib aga aastate lõikes suuresti kõikuda ning sobivate kasvutingimuste korral võib püstkiviriku populatsioon taas suureneda.

Ohualdis ja tugevalt killustatud asurkonnaga valdavalt Lääne-Eesti saartel leiduv roheline hiidkupa (*Buxbaumia viridis*) kasvab varjukates ja suhteliselt niisketes sega- ja okasmetsades kõduneval puidul. Eestis on rohelisel hiidkupral 11 leiukohta, kuid vaatamata otsingutele ei ole kahest neist liiki uuesti leitud. Varbola rannamoodustiste maastikukaitsealal asub üks üheksast praegusest leiukohast. Aastal 2021 hinnati kaitsealal 60 ha roheline hiidkupa arvukuseks 23 isendit 13 substraadiühikul.

Riikliku punase nimestiku järgi kriitilises seisundis II kaitsekategooriasse kuuluval serva-kilpsamblikul (*Peltigera collina*) on teada vaid neli praegust leiukohta, kus igaühes on teadaolev isendite arvukus väga väike (alla 50 isendi igas leiukohas). Varbola linnuse piiranguvööndis leiduvad liigile sobilikud kasvutingimused ning seetõttu asub seal üks neist leiukohtadest, kus serva-kilpsambliku kasvukoht on 9,4 ha suurusel alal.

Linnuatlase¹¹ järgi on laanepüü (*Bonasa bonasia*) koond-asustustiheduseks 0,4 paari km² kohta. Kaitsealal leiti¹² 2021. aastal 11 paari laanepüüsid, mis teeb ala keskmiseks asustustiheduseks 2,4 paari/km² metsamaa kohta. Eksperdi hinnangul on see Eestis väga suur asustustihedus.

Poollooduslikke kooslusi leidub kaitsealal EELISE andmetel 8,4 ha. Kuigi kaitsealal pole tegu Natura 2000 loodusala, vastavad ala poollooduslikud kooslused Natura elupaigatüüpide kriteeriumitele. Elupaigatüüpi lood ehk alvarid on kaitsealal inventeeritud 4,84 ha. Elupaigatüüpi kuivad niidud lubjarikkal mullal on kaitsealal 3,06 ha. Elupaigatüüpi niisked pärisaruniidud on kaitsealal 0,52 ha. Kõikide elupaigatüüpide esinduslikkus on C.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

LKS § 28 lõike 1 järgi moodustatakse maastikukaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, sest kaitsealal on peamiseks väärtuseks pinnavorm, millel on suur ajaloolis-kultuuriline ja teaduslik väärtus. Kuna alal asuvad mitmed loodusväärtused (liigid, maastik, üksikobjektid jne), siis ei ole otstarbekas moodustada püsielupaik, kuna see luuakse peamiselt kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitseks. Samuti ei sobi geoloogiliste objektide (rannamoodustised, Varbola linnamägi, Varbola ohvrikivi) kaitseks hoiuala režiim, sest hoiualad moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, mitte eluta looduse objektide kaitseks. Lisaks ei võimalda hoiuala kaitsekord mitme eri rangusega võõndi moodustamist ja vajaliku piirangu rakendamist (nt metsade majandamine, jahi reguleerimine).

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja võõndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused. Ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel peamiselt kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (mõõdistatud maaüksused, metsasihid, teed, vooluveekogud, kõlvikupiirid), mõnes kohas on kasutatud ka mõttelisi sirgeid. Kaitseala piir on kantud kaardile kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Võrreldes senise kaitsealuse loodusobjekti pindalaga (805,4 ha), väheneb kaitseala pindala 101,6 ha ehk uueks kaitseala pindalaks on 703,8 ha, millest eraomandis olev maa moodustab 572 ha, riigimandis olev maa 131,6 ha ja munitsipaalomand 0,2 ha. Kui senine kaitsealune maa kuulus täies ulatuses piiranguvõõndisse, siis uus kaitseala jaguneb sihtkaitsevõõndisse ja kahte piiranguvõõndisse.

Põlli sihtkaitsevõõndisse määratakse 48,9 ha eramaad ja 31,1 ha riigimaad. Sellest varem piiranguvõõndis olevat eramaad on 35,8 ha ja riigimaad 30,4 ha, varem kaitseta eramaad 13,1 ha ja riigimaad 0,7 ha. Varbola rannamoodustiste piiranguvõõndisse määratakse 523,1 ha eramaad, 67,4 ha riigimaad ja 0,2 ha munitsipaalmaad. Sellest varem piiranguvõõndis olevat eramaad on 504,9 ha, riigimaad 65,7 ha ja munitsipaalmaad 0,2 ha, varem kaitseta eramaad

---

¹¹ Elts J., Kuus A., Leibak E. (koostajad), 2018. „Linnuatlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus”, Eesti Ornitoloogiaühing, Tartu, lk 78–79.

¹² Nellis, R., 2021. „Varbola vanade rannamoodustiste kaitseala linnustiku inventuur 2021. aastal”, OÜ Clanga, lk 4.

18,2 ja riigimaad 1,7 ha. Varbola linnuse piiranguvööndisse määratakse 33,1 ha riigimaad, millest varem oli piiranguvööndis 23,8 ha riigimaad ja varem kaitseta 9,3 ha riigimaad.

Eramaade pindala muutub järgmiselt: varasemast piiranguvööndist läheb sihtkaitsevööndisse 35,8 ha ja piiranguvööndisse jääb 504,9 ha maad. Lisanduvast seni kaitseta eramaast läheb sihtkaitsevööndisse 13,1 ha ja piiranguvööndisse 10,7 ha maad. Kaitsealaga liidetakse suure looduskaitsealase või teadusliku väärtusega alad ning I ja II kaitsekategooria ohustatud liikide kasvukohad, mis on seni olnud kaitsmata. Sihtkaitsevööndisse tsoneeritakse mitmekesised ja liigirikkad metsad, kus kasvab roheline hiidkupar (*Buxbaumia viridis*). Varbola rannamoodustiste piiranguvööndisse tsoneeritakse ulatuslikud alad, kus leiduvad vanad rannamoodustised, metsad, poollooduslikud kooslused ning mitmed kaitsealused liigid, sealhulgas laanepüü (*Bonasa bonasia*). Varbola linnuse piiranguvööndisse tsoneeritakse Varbola linnamägi, mille vallidel kasvavad haruldane püstkivirik (*Saxifraga adscendens*) ja serva-kilpsamblik (*Peltigera collina*). Lisaks asuvad Varbola linnuse piiranguvööndis Varbola linnuse tammed ja Varbola ohvrikivi. Välja arvatakse alad, kus vanad rannamoodustised puuduvad, metsad on suurel alal uuendatud, asuvad kultuurkooslused ning paiksed kaitsealused liigid puuduvad. Kaitse alt arvatakse välja 143,6 ha eramaad, kus vanad rannamoodustised puuduvad, metsad on suurel alal uuendatud, asuvad kultuurkooslused või paiksed kaitsealused liigid puuduvad. Osaliselt on muutus tingitud ka piiri korregerimisest vastavalt uuele põhikaardile.

Varbola rannamoodustiste maastikukaitseala välispiir kulgeb mööda maaüksuste piire, teid (jäävad kaitsealast välja), sihte (jäävad kaitsealast välja), vooluveekogusid (jäävad kaitsealast välja) ja kõlvikupiire. Mõtteline sirge kulgeb katastriüksusel Mäeotsa (50401:005:0312) ning läbides punkti 59,04284634 ja 24,50735947.

Põlli sihtkaitsevöönd koosneb neljast lahustükist. Kõige suurem ja põhjapoolsem tükk hõlmab täies ulatuses kolme katastriüksust: riigiomandisse kuuluvad Vardi metskond 201 (50401:005:0210) ja Terava (50401:005:0095) ning eraomandisse kuulub Uuetoa (50401:005:0463). Teine Põlli sihtkaitsevööndi lahustükk hõlmab osaliselt eraomandisse kuuluva katastriüksuse Kivinuka (50401:005:0176). Kolmas Põlli sihtkaitsevööndi lahustükk hõlmab osaliselt eraomandisse kuuluvaid Saueaugu (50401:005:0330) ja Pollilandi (50401:005:0740) katastriüksust. Neljas Põlli sihtkaitsevööndi lahustükk hõlmab osaliselt eraomandis olevaid Koolma (50401:005:0049) ja Vältametsa (50401:005:0051) katastriüksust. Piir jälgib katastriüksuste piire, teed (jääb vööndist välja) ja mõttelisi sirgeid. Mõtteline sirge kulgeb katastriüksusel Saueaugu (50401:005:0330) ning läbib punkti 59,03009202 ja 24,50623132.

Varbola linnuse piiranguvöönd asub kaitseala põhjaosas ja hõlmab täies ulatuses riigiomandisse kuuluva Vardi metskond 26 (50401:005:0013) katastriüksuse, osaliselt riigiomandisse kuuluva Vardi metskond 25 (50401:005:0012) katastriüksuse ning osaliselt riigiomandisse kuuluva 20141 Rapla–Varbola tee (50401:005:0010). Piir jälgib katastripiire ja osaliselt ka mõttelisi sirgeid.

Varbola rannamoodustiste piiranguvöönd hõlmab 43 katastriüksust, mis jäävad kaitsealale täies ulatuses või osaliselt: eraomandisse kuuluvad Loigumetsa (50401:005:1043), Lubasoo (50401:005:0220), Saueaugu (50401:005:0330), Tõrvaaugu (50401:005:0391), Kase (50401:005:0271), Selja (50401:005:0031), Sepa (50401:005:0146), Rätsepa (50401:005:0570), Kuusiku (50401:005:0280), Oitma (50401:005:0670), Pajupõllu (50401:005:1000), Sarapiku (50401:005:0600), Karuka-Ristikivi (50401:005:0821), Koka

(50401:005:0621), Mäeotsa (50401:005:0312), Palkma (50401:005:0990), Jaagu (50401:005:0362), Rolandi (50401:005:0980), Karukametsa (50401:005:0661), Kopli (50401:005:0020), Pollilandi (50401:005:0740), Saula (50401:005:1050), Risti (50401:005:0662), Aaviku-Selja (50401:005:0032), Karuka-Ristikivi (50301:001:0060), Tammiku (50401:005:0950), Pallima (50401:005:0870), Põldepere (50401:005:0001), Vetla (50401:005:0490), Vältametsa (50401:005:0051), Kivitoa (50401:005:0175), Aaviku (50401:005:0005), Maavahe (50401:005:1150), Sepapõllu (50401:001:1254), Lepiku (50401:005:1230), Kivinuka (50401:005:0176), Sepa-Lubasoo (50401:001:1255); riigiomandisse kuuluvad Nuki (50401:001:0468), Tammesalu (50401:005:0156), Vardi metskond 228 (50401:005:0212), Vardi metskond 229, (50401:001:0565), Vardi metskond 227 (50401:001:0566); ja munitsipaalomandisse kuulub Karuka tee (50401:001:0794). Piir järgib maaüksuste piire, teid (jäävad kaitsealast välja), sihte (jäävad kaitsealast välja), vooluveekogusid (jäävad kaitsealast välja), kõlvikupiire ning osaliselt mõttelisi sirgeid.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvaid loodusväärtusi ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamusi (ekspertid Piret Kiristaja OÜ-st Elusloodus, Tiit Hang ja Katrin Lasberg Tartu Ülikooli ökoloogia ja maateaduste instituudi geoloogia osakonnast ning Renno Nellis OÜ-st Clanga).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealale jääva pinnavormi, seal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne muude huvide suhtes.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseadus, edaspidi *PS*, § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolomuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmiseega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsandus- ja kaevandamisalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks need piirangud on vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja kahte piiranguvööndisse. Leebem kaitsereežiim seab ohtu kaitseala eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada liikide elupaikade säilimist. Osa kaitsealast

on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse senise piiranguvööndi ja kaitseta maa arvelt, et tagada metsaökosüsteemi ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse.

Seniste kaitseala piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse määrusega kehtetuks Rapla rajooni Tööraha Saadikute Nõukogude Täitevkomitee 25. septembri 1973. a otsuse nr 11 „Kohaliku tähtsusega geoloogiliste objektide looduskaitse alla võtmise kohta” I alajaotise punkt 6 „Varbola vanad rannamoodustised”. Kehtetuks tunnistatakse ka Rapla Rajooni Rahvasaadikute Nõukogu Täitevkomitee 24. novembri 1981. a otsuse nr 268 „Looduskaitse kohta Rapla rajoonis” lisa 2 „Riikliku kaitse all olevad kohaliku tähtsusega looduskaitseobjektid Rapla rajoonis” alajaotise „Maastikulised kaitsealad ja maastiku üksikobjektid” punkt 16 „Varbola vanad rannamoodustised”.

Veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmist, kalapüüki, ujuvvahendiga sõitmist, pilliroo ja adru varumist kaitse-eeskirjaga ei reguleerita, sest alal puuduvad püsivad veekogud ning rooalaid ei ole. Kuna alal veekogusid ei leidu, ei käsitleta kaitse-eeskirjas ka lautri või paadisilla püstitamist või laiendamist. Olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutöid ja veerežiimi taastamist ei reguleerita, sest kaitsealale ei jää maaparandussüsteeme. Kaitsealal ei leidu ka rikutud veerežiimiga alasid, mille taastamist oleks vajalik kaaluda.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitsealal on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna tegu ei ole suure külastuskoormusega alaga, juhuslik külastus ja metsasaaduste korjamine ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist.

Kaitsealal on lubatud telkimine. Lõkke tegemine on lubatud õuemaal ja kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud, muudel juhtudel on lõkke tegemine lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Telkimine ei kahjusta kavandatava kaitseala kaitse-eesmärke. Alal paikneb spetsiaalne taristu telkimiseks, muus osas on külastushuvi väike ning alal peatuvad tõenäoliselt vaid üksikud matkajad, mis väärtusi ei kahjusta. Telkimiseks sobivad alad on tasapinnalised, ühtlase pinnasega kohad, kus ei leidu kaitse-eeskirjaga kaitstavate liikide kasvukohti. Püstkivirik ja serva-kilpsamblik kasvavad linnuse vallidel, roheline hiidkupar puude jalamitel, vanadel kändudel ja lamatüvedel. Lõkketegemine on lubatud õuemaal ja ettevalmistatud kohas, muudel juhtudel kaitseala valitseja nõusolekul, sest eesmärk on vähendada tulekahju tõenäosust piirkonnas, kus paikneb olulisi kaitseväärtusi. Kaitsealal olevad metsad on suures osas kuivad loometsad, mis on põua perioodidel äärmiselt tuleohtlikud.

Kaitsealal on lubatud rahvaürituse korraldamine, kusjuures rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Varbola linnuse territoorium, telkimisala ja Penijõe–Aegviidu–Kauksi matkatee lõik kavandataval kaitsealal on ettevalmistatud kohad, kus on rahvaürituse läbiviimine lubatud. Teistel aladel on tegevus samuti lubatud, samas on vajalik arvestada, et üle 50 osalejaga üritusel ettevalmistamata kohas on vajalik tegevus kaitseala valitsejaga kooskõlastada. Sel juhul on võimalik inimesi vajaduse korral suunata, et vältida näiteks pinnasekahjustusi tundlikumal alal.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel ja jalgrattaga sõitmine radadel. Muudel juhtudel on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine järelvalve- ja päästetöödel, kaitseala

valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel, sealhulgas Varbola linnuse piiranguvööndis rahvaürituse korraldamisel, ehitiste hooldamisel ning metsa- ja põllumajandustööl. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liiklusseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liiklusseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades, ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Piirangud sõitmisele (ka jalgrattaga) on vajalikud, sest maastikul sõitmine võib kahjustada Varbola linnamäge, maapinda ja sealset elustikku. Varbola linnuse piiranguvööndis on rahvaürituse korraldamisel lubatud sõidukiga sõitmine. Tegemist on ürituste korraldamiseks ette nähtud piiritletud alaga, kus tuleb arvestada muinsuskaitseadusest tulenevaid nõudeid, kuna ala kattub suures osas muinsuskaitse alla kuuluva Varbola Jaanilinnaga.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud jaht laanepüüle, kes on ala kaitse-eesmärgiks. Maaspesitsejatele on osa ulukeid ohuteguriks, mistõttu ei ole vajalik nende küttimeist keelata. Piirang ei mõjuta jahipidamist olulisel määral, sest laanepüüle otsest jahti ei peeta¹³.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist ning lisasõõta jahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste seadmine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse majandustegevuse kahjustavat mõju kaitstavatel aladel. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendus huvid.

---

¹³ https://www.ejs.ee/wp-content/uploads/2022/01/jahiulukite_kuttimine_eestis_2020_2021_jahihooajal.pdf.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on Põlli sihtkaitsevöönd, mille kaitse-eesmärk on maastiku, maastikuilme, rannamoodustiste, looduse mitmekesisuse, roheline hiidkupra (*Buxbaumia viridis*) ja selle kasvukohtade ning laanepüü (*Bonasa bonasia*) ja tema elupaikade kaitse. Kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele on suurimaks ohuteguriks metsa majandamine, metsade killustatus, elupaikade hävinemine ja surnud puidu väljaviimine. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab neid tegevusi reguleerida, mis on oluline kaitstavate liikide soodsa seisundi säilitamiseks.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile ja kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Need on tegevused, mis on vajalikud liikide elupaikade seisundi parandamiseks ja liigilise mitmekesisuse suurendamiseks ning mille tegemist kaitseala valitseja saab vastavalt vajadusele suunata (näiteks kujundusraie valgusnõudlike liikide kasvukohas). Koosluste kujundamine on lubatud raiutud metsamaal maastikuilme, ohustatud liikide elupaikade või kasvukohtade taastamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Kaitsealale jäävaid olemasolevaid teid ja kraave käsitletakse ehitistena ning olemasolevate ehitiste hooldamine on kaitsealal lubatud. Põlli sihtkaitsevöönd kattub liinirajatisega, mille hooldamist sihtkaitsevöönd ei takista.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisusi, majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega on kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndi peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala eesmärki või seisundit.

Sihtkaitsevööndis on keelatud, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisusi, uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. Ehitustegevus on lubatud juhul, kui sellega ei kahjustata kaitse-eesmärke. Kaitseala tarbeks võib lubada rajatist näiteks infotahvli ja kaitseala tähistusena. Sihtkaitsevööndis kehtivad ehituskitsendused nagu hoonete püstitamise keeld ning rajatise ehitamise lubamine vaid kaitseala tarbeks on vajalikud, et vältida kaitsealuste liikide elupaikade ja väärtuslike metsakoosluste kahjustamist.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on kaks piiranguvööndit: Varbola rannamoodustiste piiranguvöönd ja Varbola linnuse piiranguvöönd. Varbola rannamoodustiste piiranguvööndi kaitse-eesmärk on kaitsta, säilitada, uurida ja tutvustada piirkonnale iseloomulikku ja ajalooliselt väljakujunenud maastikku, maastikuilmet, vanu rannamoodustisi ja looduse mitmekesisust, samuti kaitsta poollooduslikke kooslusi ning laanepüüd (*Bonasa bonasia*) ja tema elupaiku. Kaitse-eesmärgiks olevate maastikuliste väärtuste peamised ohutegurid on kaevandamine ja ulatuslik lageraie, laanepüüel elupaikade hävinemine ning poollooduslikel kooslustel kinnikasvamine. Lisaks on piiranguvöönd puhver kaitsealuste liikide pesapaikade ja kasvukohtade ning majandusmetsade vahel, et oleks võimalik vähendada väljastpoolt tulevaid häiringuid ja säilitada alal liigirikkad kooslused.

Varbola linnuse piiranguvööndi kaitse-eesmärk on ajaloolis-kultuurilise ja teadusliku väärtusega Varbola linnamäe, püstkiviriku (*Saxifraga adscendens*) ja selle kasvukohtade, serva-kilpsambliku (*Peltigera collina*) ja selle kasvukohtade, Varbola linnuse tammede ja Varbola ohvrikivi kaitse. Piiranguvöönd on oluline Varbola linnuse, Varbola linnuse tammede ja Varbola ohvrikivi esinduslikkuse säilimiseks ning piiranguvööndis kasvavate kaitse-eesmärgiks olevate liikide püsima jäämiseks, sest võimaldab neile luua kujundusraie abil sobivad kasvutingimused.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades käesoleva määrusega sätestatud erisusi. Eeskätt mõeldakse, et piiranguvööndis on võimalik metsa majanduslikul eesmärgil kasutada, arvestades, et sellel tegevusel on piirangud.

Kaitseala valitseja nõusolekul on Varbola linnuse piiranguvööndis lubatud rajatise püstitamine ja Varbola rannamoodustiste piiranguvööndis ehitise püstitamine. Arvestades, et Varbola linnuse piiranguvööndis asuv linnus on kaitseala peamine külastusobjekt, siis on selles vööndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rajatiste püstitamine (nt infotahvlite ja kaitseala tähistuse ning linnusega seonduvate rajatiste paigaldus, ürituste korraldamiseks vajalikud rajatised). Varbola rannamoodustiste piiranguvöönd on suur ala ja seal on võimalusi uusi hooneid rajada selliselt, et ala väärtused ei saa kahjustada. Kaitseala valitseja hindab ehitustegevuse sobivust planeeritud piirkonda ja seab vajaduse korral lisatingiisi loa kooskõlastamiseks (eeskätt maatulundusmaal). Olemasolevate ehitiste lähedusse ehk õuealadele ehitamist üldiselt lubatakse, sest sellega ei mõjutata enam ala üldmuljet ja väärtusi olulisel määral. Kaitseala seisukohalt on oluline säilitada rannamoodustisi, väljakujunenud metsamaad ja poollooduslikke kooslusi. Vajalik on vältida kaevetöid, mis rikuvad ala maastikku, pinnavorme ja nende teaduslikku väärtust.

Kaitseala valitseja nõusolekul on Varbola rannamoodustiste piiranguvööndis lubatud aegjärgne ja hõilraie langi pindalaga kuni 2 ha, kusjuures lank loetakse uuenuks, kui puistu keskmine kõrgus on 2 m. Varbola rannamoodustiste piiranguvööndis on kavas säilitada uuendusraie võimalus, kuid mööndusel, et raiet tehakse väiksemas mahus ja langiga piirnev ala on uuenuks. Varbola rannamoodustiste piiranguvööndi metsades on kaardistatud kaitsealuseid

liike, keda raietegevus mõjutab. Näiteks laanepüü, kes on varem olnud soodsas seisundis, on nüüd ohustatud liik, samamoodi laanerähn. Järelikult ei ole olnud senised kaitsemeetmed metsaliikide kaitsel piisavalt tõhusad. Raiatingimusi on vajalik muuta, et leida parem tasakaal metsade jätkusuutlikul majandamisel. Raie intensiivsuse vähendamisega tagatakse loodusliku mitmekesisuse säilimine, sest siis on metsade vanuseline jaotus ühtlasem, mis tagab eri liigirühmadele sobiliku elukeskkonna. Piiranguvööndi metsad on enamasti raieküpsed okasmetsad. Seetõttu on raielangi suurusele seatavad piirangud vajalikud, et piiranguvöönd kui puhervöönd täidaks oma eesmärgi, milleks on maastikuilme ja elustiku mitmekesisuse säilitamine. Aegjärgse ja häilraie langipiirangu seadmisega sarnaneb metsamajandamine oluliselt rohkem looduslikule protsessile kui lageraie puhul. Maastikuilmes toimuvad väiksemad ja sujuvamad muutused ning tekivad mitmekesised ja eri vanuses puistud. Lank loetakse uuenenuks, kui puistu keskmine kõrgus on 2 m, sest kavandatava kaitseala eesmärk on säilitada maastikku ja selle ilmet. Kaitsealal on oluline puhkemajanduslik roll, kaitsealal on telkimisala ja seda läbib matkatee. Puhkajad eelistavad matkata aladel, kus lagealade osakaal on väike ja on säilinud vana metsa. RMK seisukoha¹⁴ järgi täidab 2 m kõrguse puistu uuenemise nõue ära visuaalse raielankide hajutatuse, sest puurinde kõrgus on sellisel juhul seisva inimese silmast kõrgem. Kaitsealal on valdavalt loometsad, mis kasvavad väga õhukestel (alla 30 cm) kergesti läbikuivavatel muldadel vahetult paekivi või räha peal. Õhukesel ja kuival paepealsel pinnasel on uuendusraiejärgne metsa uuenemine vaeviline ja mets tormihell ning võrreldes parasniiske metsaga uueneb loometsa mitu korda kauem, kusjuures looduslikku uuendust loometsades enamasti ei teki (kõrrelised on kuiva kasvukohta tõttu konkurentsivõimelised edukamad kui puittaimede seemikud). Kui puistu loetakse uuenenuks juba 0,5 m kõrguselt ja lubatud on kõrvalasuval langil raiuda, tekivad aastakümneteks massiivsed visuaalselt lagedad alad, mis ei pruugi kunagi taastuda. Suurtel raielankidel on lisaks erosioonioht, mille tagajärjel paljandub kohati aluspõhi ja metsa taastumine on veel vaevalisem.

Kaitseala valitseja nõusolekul on Varbola rannamoodustiste piiranguvööndis lubatud lageraie kuusikus langi pindalaga kuni 0,5 ha ja lageraie hall-lepikus langi pindalaga kuni 1 ha, kui hall-lepa või kuuse koosseisu kordaja on suurem kui 70%, kusjuures lank loetakse uuenenuks, kui puistu keskmine kõrgus on 2 m, ning lage- ja turberaie kuusikus ei ole lubatud kõrvuti paiknevatel eraldistel. Langi suuruse piirang on oluline, et metsamajandamine sarnaneks rohkem looduslikule protsessile. Metsamaastikku ei teki looduslikul teel kunagi lagedaid alasid. Loodusliku häiringu korral ilmestab maastikku hõre mets, kus on pikali kukkunud puud, tüükad jms metsa struktuurielemendid, ehk üldmulje ei ole kunagi täiesti lage. Seega põhjustaks lageraie lubamine suurtel aladel maastikupildis tugevaid, loodusele mitte omaseid kontraste ning sellel oleks kahjustav mõju maastikuilmele ja metsaliikidele. Hall-lepikus on lubatud lageraie langi pindalaga kuni 1 ha, sest hall lepp on lühiealine puuliik ja metsamaa uueneks turberaievõtet kasutades sama puuliigiga (juure- ja kännuvõsud). Sätte eesmärk on nende metsade uuendamine väärtuslikemate puuliikidega, mis toetavad elurikkuse ja kaitse-eesmärkide säilimist pikas perspektiivis.

Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb raiel, välja arvatud hall-lepikutes, 1 ha kohta jätta alles vähemalt 20 tm kasvavaid puid või nende säilinud püstiseisvaid osi, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alaliseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, kuuski, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgedega, õõnsustega, tuuleluudade või suurte okstega puid. Säilikpuud tagavad elustiku mitmekesisuse kaitse, sest paljud liigid sõltuvad just surnud puidust, mida on kaitseta aladel enamasti vähe. Mitmekesisem

¹⁴ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 02.05.2022 kirjaga nr 7-4/22/5360-18.

metsastruktuur soodustab ja parandab selliste liikide seisundit. Tüügaste ja lamapuidu suurem säilitamine aitab kaasa rohelise hiidkupra levikule ning rähniliistele, kes toituvad surnud puudes elavatest putukatest ja nende vastsetest. Sobilikum variant on säilitada säilikipuid grupiti, mitte pillatult.

2.5.5.3. Vajalik tegevus piiranguvööndis

Varbola rannamoodustiste piiranguvööndis on poollooduslike koosluste alal (EELIS-e andmetel 8,4 ha) selle ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks vajalik heina niitmine ning puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine. Muidu poollooduslikud kooslused võsastuvad ning kahaneb kohalik liigirikkus ja muutub maastikuilme.

2.5.5.4. Keelatud tegevus piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine ja maavara kaevandamine. Alale jäävad valdavalt kuivad või parasniisked kasvukohatüübid. Märjemaids metsi paikneb kaitseala lõunaosas, mille elustikku täiendav kuivendamine kahjustaks. Olemasolevate maaparandussüsteemide toimimist kavandatav kaitseala ei mõjuta. Maavara kaevandamist ei ole võimalik lubada, sest kaevandamisega hävitatakse ja kahjustatakse haruldasi looduskooslusi, pinnavorme ja maastikuilmet. Maapõueseaduse § 95 lõike 1 järgi on maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil. Majanduslikel eesmärkidel kaevandamine eeldab suuri pinnasetõid, mis hävitab looduslikud kooslused.

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Puhtpuistud ja lühikese eluearingiga puistud on liigivaesed ja haigustele vastuvõtlikumad ega ole loodusele omased. Eriti avaldab see mõju kuusikutes, mida ohustavad enim üraskid. Kaitseala funktsioon on looduslikkuse säilitamine ja hoidmine, seega peavad metsades kasvama kodumaised liigid ja mets peab olema mitmekesine.

Varbola linnuse piiranguvööndis on keelatud uuendusraie. Varbola linnuse piiranguvööndis säilitatakse vana metsa ning soodustatakse laialehiste puude kasvu. Vööndis on lubatud üksnes valik-, kujundus- ja hooldusraie. Kujundusraiet tehakse kaitstaval loodusobjektidel kaitse-eesmärgi saavutamiseks vastavalt kaitsekorralduskavale, liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavale või kaitstava looduse üksikobjekti või vääriselupaiga seisundi säilitamiseks ja parandamiseks. Varbola linnuse piiranguvööndisse jäävad looduse üksikobjektid, kaitsealuste liikide kasvukohad ja telkimisala. Metsa majandamine valik- ja kujundusraiega tagab kaitsealustele liikidele sobilikud valgustingimused ja substraadi tekke, samuti tagab see ala külastajatele kaunima maastikuilme.

Piiranguvööndis on keelatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud põllu- ja õuemaal. Kui keemilised ühendid ei ohusta looduse mitmekesisust olulisel määral, siis võib kaitseala valitseja nende kasutamist põllumaal lubada. Õuemaad on inimene tugevalt mõjutanud, mistõttu neid alasid ei loeta looduslikeks või poollooduslikeks biotoopideks. Meetmetega hoitakse ära keemiliste ainete sattumine loodusesse, kui see võib olla ohustatud liikidele kahjuliku toimega.

Piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, kusjuures kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt kahjustab pinnast ja põhjustab positiivsetel pinnavormidel erosiooni. Pinnase kahjustamine rikub ala maastikuilmet, kuna vähendab selle esteetilist väärtust. Samuti võib metsamajandamise tehnika kahjustada vanu rannamoodustisi ja looduslikku taimestikku. Seetõttu on puiduvedu lubatud ainult siis, kui pinnas seda võimaldab.

3. Menetluse kirjeldus

18–19. augustil 2020. a saadeti maaomanikele, Märjamaa Vallavalitsusele, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Maanteeametile, Maa-ametile, Muinsuskaitseametile, OÜ-le Askersund Trading, OÜ-le Lubasoo Agri ning OÜ-le Kuku Arendus tutvumiseks Keskkonnaametis ette valmistatud Varbola vanade rannamoodustiste maastikukaitseala kaitsekorra muutmise väljatöötamise kavatsus (edaspidi ka *VTK*). Ettepanekud ja vastuväited paluti esitada hiljemalt 13. septembriks 2020. a.

Lähtuvalt VTK avalikustamis järgsest I kaitsekategooria liigi kasvukoha leiust täiendati kaitsekorra muutmise ettepanekut. 19. mai 2022. a kirjaga nr 7-4/22/10131 saadeti täiendatud VTK Keskkonnaministriumisse (edaspidi *KeM*) ja teavitati sellest menetlusosalisi.

Varbola rannamoodustiste MKA kaitse-eeskirja kehtestamise menetlus algatati keskkonnaministri 26. oktoobri 2022. a käskkirjaga nr 1-2/22/376, mille lisana on olemas VTK koos esitatud ettepanekute ja vastuväidetega.

Peatükki täiendatakse kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku järgselt.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii strateegia Euroopa 2030 kui ka tegevuskava Ressursitõhus Euroopa. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2030 (COM(2020) 380), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Moodustatav Varbola rannamoodustiste maastikukaitseala on suures osas juba riikliku kaitse all (Varbola vanad rannamoodustised; Varbola pinnavormide kaitseala), mistõttu puudub

määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadetakse kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. LKS § 9 lõike 71 punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude suurenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 11 kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Põlli sihtkaitsevööndi moodustamisega läheb varasemast piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 66,2 ha maad ja varem kaitseta olnud alast sihtkaitsevööndisse 13,9 ha maad. Samas arvatakse kaitseala koosseisust välja 144,7 ha varem piiranguvööndis olnud maad. Seetõttu laekub maamaksu Märjamaa vallale rohkem ligikaudu 58 eurot aastas (Märjamaa valla maamaksumääraga 2,5% maa maksustamishinnast).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Põlli sihtkaitsevööndisse arvatakse 48,9 ha eramaid. Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel toimus Märjamaa vallas 2021. aastal 1799 ha metsamaaga 151 tehingut kogusummas 8 875 712 eurot, seega on ühe hektari hind keskmiselt 4933 eurot ning sihtkaitsevööndis oleva 48,9 ha maatulundusmaa sihtotstarbega eramaa riigile ostmise korral oleks selle hind ligikaudu 241 223,7 eurot.

Kaitsealale jääb hooldamist ja osaliselt taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi 8,4 ha. Kehtivad toetusmäärad poollooduslike koosluste hooldamiseks on 85–250 eurot hektari kohta aastas, puisniitude puhul 450 eurot hektari kohta aastas. Poollooduslike koosluste hooldamisega seoses ei kaasne riigile määruse kehtestamisega lisakulusid, kuna hooldatava ala maht väheneb võrreldes varasemaga 2,9 ha.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamisega arvatakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 30,4 ha riigimetsa, uut sihtkaitsevööndis olevat riigimetsa arvatakse kaitseala koosseisu 0,8 ha ja uut piiranguvööndis olevat riigimetsa 11 ha, mis on kõik suures osas küps või valmiv mets. Kaitse alt arvatakse välja 0,7 ha riigimetsa. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb Rapla maakonnas majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 86 eurot hektari kohta aastas. Keskkonnaagentuuri arvestuste järgi jääb piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse tsoneerimisel võimalikust metsa majandamise mahust kasutamata eramaal ~30% ehk keskmiselt 26 eurot hektari kohta aastas ja varem kaitsmata ala piiranguvööndisse arvamisel väheneb tulu keskmiselt 60 eurot hektari kohta aastas. Arvestades lisanduvate (sihtkaitsevööndi moodustamine), kuid samas ka leevendavate (piiranguvööndi vähendamine) piirangutega alal asuva küpse ja valmiva metsa osakaalu, kus lähima kümne aasta jooksul oleks võimalik piirangute muutmiseta raiet teha, on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi ligikaudu 1477,2 eurot aastas. Keskkonnaagentuuri uuringu kohaselt jääb keskmiselt 40% raieküpsedel aladel väljastatud metsateatistest realiseerimata muudel põhjustel (ebasoodsad ilmastikuolud, puiduturu olukord jne).

Eramaadel saamata jääva puidutulu arvutamise aluseks on võetud Natura 2000 metsaalade metsaressursi keskmine väärtus, mille alusel arvutati keskmine eeldatav aastane tootlus. Selle järgi on saamata jääv puidutulu sihtkaitsevööndis 134 eurot/ha ja piiranguvööndis 72 eurot/ha aastas. Käesoleva määrusega tsoneeritakse erametsa piiranguvööndist 36 ha ja 13 ha seni kaitseta metsa sihtkaitsevööndisse. Samas väheneb kaitseala pindala vähenemisega seoses piiranguvööndi pindala 161 ha. Seega on potentsiaalselt lisanduva puidutulu hinnanguline väärtus eramaal 7618 eurot aastas.

Alates 2017. aastast rakendub väljaspool Natura 2000 alasid asuvatele sihtkaitsevööndis asuvatele looduskaitseliste piirangutega metsaaladele võimalus taotleda Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) makstavat Natura toetust, mille määr on 110 eurot hektari kohta aastas. Aastast 2022 rakendub võimalus taotleda hüvitust saamata jääva tulu eest ka väljaspool Natura 2000 võrgustiku ala asuvas piiranguvööndis, mille määr on 60 eurot hektari kohta aastas. Arvestades, et piiranguvööndist arvatakse sihtkaitsevööndisse 35,8 ha eramaad, varem kaitseta alast arvatakse 13,1 ha eramaad sihtkaitsevööndisse ja 18,2 ha eramaad piiranguvööndisse ning et 143,6 ha eramaad arvatakse piiranguvööndist kaitse alt välja, siis väheneb PRIA makstav toetus erametsaomanikele ligikaudu 4000 eurot aastas.

SMI 2020 aruande järgi on Raplamaa keskmine metsa tagavara 183 tm/ha. Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liidu tellimusel Ernst & Young Baltic AS tehtud metsa- ja puidusektori sotsiaalmajandusliku mõju analüüsi kohaselt oli 2019. aastal ühe kuupmeetri puidu töötlemisel metsa- ja puidutööstuse poolt (metsamajandus, puidu töötlemine ja mööblitootmine) loodav lisandväärtus 193,3 eurot. Selle sees on ka metsaomanike saamata jääv puidutulu (esitatud eespool). Sama uuringu järgi on ühe kuupmeetri puidu raieist laekuv otsene ja kaudne maksutulu 95 eurot raietsükli kohta. Keskkonnaagentuuri arvestuste järgi jääb piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse tsoneerimisel võimalikust metsa majandamise mahust kasutamata eramaal ~30%, riigimaal RMK hinnangul 10%. Kui metsa tagavara oleks Raplamaa keskmine ehk 183 tm/ha, laekub eeltoodud hinnangu järgi muudatuste tulemusel otsest ja kaudset maksutulu lühiperspektiivis hinnanguliselt 224 267 eurot ning metsa- puidutööstuse poolt lisandväärtust 456 284 euro ulatuses. Arvestades pikaajalist mõju majandusele ehk ka järgmist raietsükli (metsa raietsüklik on arvestatud keskmiselt 80 aastat), suureneb maksutulu aastas 2803 euro ulatuses ja lisandväärtus on 5704 eurot. Arvestades aastast inflatsiooni 2%, saab riik tulusid u 0,8 miljonit eurot ja kogulisandväärtust 1,6 miljoni euro väärtuses. Eeldusel, et selle muudatuse tõttu sektoris loodav lisandväärtus arvestuslikult suureneb, võib see positiivselt mõjutada u 0,15 töökohta metsa- ja puidutöötlemise sektoris. Arvutuse eelduseks on teoreetiline võimalus, et kaitse alt välja minev ressurss võetakse kohe kasutusse, mis saaks piirangute tõttu praktikas realiseeruda vaid piiratud ulatuses (takistused metsaseaduses, ilmastikus, turuhinnas ja omaniku tahtes).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse.

Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse kohaselt on ka keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaasjades kohtusse pöördumist reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa seadus (§-d 30 ja 31), mille kohaselt eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lg 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.